

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

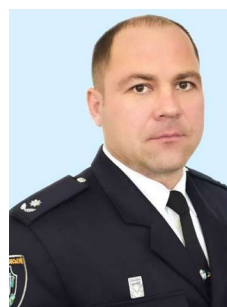
УДК 343.98

DOI 10.31733/2078-3566-2021-1-235-239

**Валерій
ДАРАГАН[©]**
доктор юридичних
наук, доцент

**Сергій
БАЛАБАН[©]**
кандидат
юридичних наук

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

АНАЛІЗ СТАНУ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано наукові доробки вчених щодо вивчення окремих проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються у пріоритетних галузях економіки, зокрема: агропромисловий комплекс; житлово-комунальний комплекс; машинобудівний комплекс; транспортна інфраструктура; курортно-рекреаційна сфера і туризм; переробна промисловість. Встановлено, що на сьогодні дослідження, присвячені проблемам оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах машинобудівного комплексу та у курортно-рекреаційній сфері, зовсім не виконувалися. Дослідження, присвячені окремим проблемам оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються в інших пріоритетних галузях економіки, виконувалися здебільшого до реформування підрозділів органів внутрішніх справ.

Ключові слова: наукове забезпечення, оперативно-розшукова діяльність, протидія, кримінальне правопорушення, галузь економіки.

Постановка проблеми. Сучасний період економічного розвитку характеризується погіршенням ситуації у сфері економічної діяльності, яке пов'язане з економічною кризою, що вразила нашу країну. В умовах економічної кризи відбувається зростання рівня злочинності, зокрема, в економічній сфері. Небезпека злочинності у сфері економічної діяльності полягає не тільки в заподіянні матеріальних збитків державі, суспільству і громадянам, а й у здатності до дестабілізації економічної системи загалом. Її масштаби зараз такі, що впливають на всі сторони життя суспільства. Протиріччя, що виникають між загальноприйнятими, встановленими правом і цивілізованими формами й методами господарської діяльності та незаконними способами збагачення, призводять до безладів, прояву невдоволення, протестів і мітингів. Якщо своєчасно не усувати ці протиріччя, в суспільстві відбувається утворення і відтворення паралельних цілісних соціально-економічних структур протиправної орієнтації, здатних при збереженні наявних тенденцій підпорядкувати собі всі ресурси країни [2, с. 5].

Процес ознайомлення із сумою знань і висновків, накопичених попередніми дослід-

© Дараган В. В., 2021

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1735-2371>

velcom07@gmail.com

© Балабан С. М., 2021

fpfpkm@dduvs.in.ua

никами, є першим і необхідним етапом на шляху до самостійного дослідження. Неможливо навчитися аналізувати явище, отримувати і зіставляти нові дані, не засвоївши методологічну базу, вироблену засновниками. До того ж контекст нової пізнавальної ситуації, що виникла після прийняття нового КПК України, фактично надав імперативності такому шляху здійснення наукового пошуку [5, с. 12–13].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окремі проблеми оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються в окремих галузях економіки, досліджували Р. К. Антонов, В. В. Дараган, О. Ф. Долженков, В. І. Василичук, В. Л. Ортинський, В. Д. Пчолкін, В. В. Шендрик та ін.

Аналіз їхніх наукових здобутків свідчить про великий внесок у формування напрямів оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються в окремих галузях економіки. Однак вказані дослідження вирішують окремі проблеми, що виникають лише в деяких сферах економіки та лише частково вирішують проблеми, які на сьогодні виникають у процесі оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються у пріоритетних галузях економіки.

Отже, метою статті є аналіз сучасного стану наукової розробленості проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються у пріоритетних галузях економіки.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття «галузь економіки» надано у ст. 260 Господарського кодексу України, зокрема це – сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності [1]. При цьому положення Кодексу не надають перелік таких галузей.

Першим нормативно-правовим актом, у якому було надано перелік галузей економіки, був наказ Державного комітету України з будівництва та архітектури від 19.07.2002 р. № 13 «Про затвердження Нормативів вартості створення одного робочого місця у різних галузях економіки». Зокрема у наказі було визначено такі галузі:

- машинобудування;
- металургійна і гірничодобувна промисловість;
- хімічна промисловість;
- легка промисловість;
- деревообробна промисловість;
- виробництво біомінеральних добрив на основі бурого вугілля;
- вугільна галузь – підземні роботи;
- торгівля, громадське харчування та побутове обслуговування населення;
- освіта, наука, культура;
- агропромисловий комплекс;
- промисловість будівельних матеріалів;
- електроенергетика;
- вугільна промисловість – виробництво вугільних та інших брикетів;
- автомобільний транспорт;
- хлібопекарське та кондитерське виробництво [3].

У 2013 році Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 843-р. «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» було визначено пріоритетні галузі економіки, до яких увійшли:

1. Агропромисловий комплекс за напрямками – виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення.

2. Житлово-комунальний комплекс за напрямками: створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії); будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення.

3. Машинобудівний комплекс за напрямками – виробництво нових та імпортозаміщуючих видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів.

4. Транспортна інфраструктура за напрямками – будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури.

5. Курортно-рекреаційна сфера і туризм за напрямками – будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

6. Переробна промисловість за напрямком – імпортозамісне металургійне виробництво [4].

Однак станом на сьогодні жодним нормативно-правовим актом не визначено вичерпного переліку галузей економіки, що само собою негативно впливає на стан організації протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються у галузях економіки силами підрозділів кримінальної поліції.

Аналіз наукових досліджень, присвячених окремим питанням та проблемам оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, показав, що на сьогодні здійснено понад 250 наукових досліджень, присвячених цим питанням, серед яких 16 досліджень – це дослідження на рівні дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Однак, незважаючи на доволі велику кількість вказаних досліджень, вони не вирішують усі наявні на сьогодні проблеми, пов'язані з оперативно-розшуковою протидією кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Пропонуємо зупинитися на аналізі стану наукового забезпечення оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються у пріоритетних галузях економіки, визначених нами вище:

1. Агропромисловий комплекс.

Стан наукової розробленості проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються в агропромисловому комплексі, поданий найбільшою кількістю досліджень та налічує у собі 2 докторські дисертації та 7 кандидатських дисертації, 6 з яких захищено після прийняття Кримінального процесуального кодексу України та лише 2 після реформування органів внутрішніх справ та створення Національної поліції. Зокрема це дослідження:

- 1) Берлач А. І. Фінансові відносини у сільському господарстві України та їх оперативно-розшукове супроводження (2002 р.);
- 2) Пчолкін В. Д. Теоретичні, правові та організаційно-тактичні основи розкриття злочинів у харчовій промисловості (2010 р.);
- 3) Єфімов В. В. Оперативне забезпечення протидії викраденням, що вчинюються організованими злочинними угрупованнями у переробній сфері АПК (за матеріалами підрозділів ДСБЕЗ і БОЗ МВС України) (2007 р.);
- 4) Тарасенко О. С. Протидія злочинам у сфері земельних відносин (оперативно-розшукові засади) (2011 р.);
- 5) Жига І. П. Правові та тактичні основи виявлення та припинення обігу на ринку України небезпечної продовольчої продукції (2014 р.);
- 6) Андрусенко С. В. Виявлення та розслідування злочинів у сфері земельних відносин (2014 р.);
- 7) Лавренчук М. О. Правові та організаційні засади економічної безпеки в аграрному секторі (2015 р.);
- 8) Мазійчук В. А. Оперативно-розшукова протидія одержанню неправомірної вигоди у агропромисловому комплексі (2018 р.);
- 9) Цуркан К. А. Протидія оперативними підрозділами Національної поліції України злочинам, що вчинюються на ринку зерна (2019 р.).

Як вбачається з вказаного, комплексних наукових досліджень з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються в агропромисловому комплексі, не виконувалося.

Це вказує на необхідність виконання комплексного наукового дослідження з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються в агропромисловому комплексі.

2. Житлово-комунальний комплекс.

Стан наукової розробленості проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються в житлово-комунальному комплексі, поданий 5 дисертаціями на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, серед яких лише 3 виконано після реформування органів внутрішніх справ та створення Національної поліції.

Зокрема це такі дослідження:

- 1) Незнамов А. І. Методика розслідування отримання незаконної винагороди від громадян за виконання робіт, пов'язаних з обслуговуванням населення (1985 р.);
- 2) Губська А. В. Протидія злочинам у сфері житлово-комунального господарства (за матеріалами діяльності підрозділів Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України) (2012 р.);
- 3) Ніконов М. М. Виявлення та попередження підрозділами захисту економіки діяльності організованих груп у сфері житлово-комунального господарства (2018 р.);

4) Чиж С. А. Оперативно-розшукова протидія підрозділами захисту економіки злочинам у сфері обігу побутових відходів (2019 р.);

5) Бережняк В. В. Оперативно-розшукова протидія одержанню неправомірної вигоди у сфері житлово-комунального господарства (2019 р.).

Як вбачається з вказаного, комплексних наукових досліджень з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються в житлово-комунальному комплексі, не виконувалося.

Це вказує на необхідність виконання комплексного наукового дослідження з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються в житлово-комунальному комплексі.

3. Транспортна інфраструктура.

Стан наукової розробленості проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах транспортної інфраструктури, поданий також 5 дисертаціями на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, серед яких лише 1 виконано після реформування органів внутрішніх справ та створення Національної поліції.

Зокрема це такі дослідження:

1) Негодченко О. В. Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ корисливих злочинів у сфері автотранспортних послуг (1991 р.);

2) Захарова О.В. Особливості оперативно-розшукової діяльності підрозділів ДСБЕЗ органів внутрішніх справ на залізничному транспорті (2009 р.);

3) Дараган В. В. Розкриття викрадань державних коштів при проведенні закупівель товарів та виконанні робіт (послуг) на підприємствах залізничного транспорту (2012 р.);

4) Наумюк С. А. Контррозвідувальне забезпечення транспортного комплексу України (2013 р.);

5) Брильов М. О. Оперативно-розшукова протидія злочинам, пов'язаним з розкраданням бюджетних коштів під час будівництва, ремонту та експлуатації автомобільних доріг (2017 р.).

Як вбачається з вказаного, комплексних наукових досліджень з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах транспортної інфраструктури, не виконувалося.

Це вказує на необхідність виконання комплексного наукового дослідження з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах транспортної інфраструктури.

4. Переробна промисловість.

Стан наукової розробленості проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах переробної промисловості, поданий лише 2 дисертаціями на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, які було виконано до реформування органів внутрішніх справ та створення Національної поліції.

Зокрема це такі дослідження:

1) Вінчук В. В. Організація і тактика розкриття оперативними підрозділами ОВС порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом (2012 р.);

2) Малишев К. В. Протидія оперативними підрозділами МВС України злочинам, що вчиняються в процесі обігу металобрухту (2014 р.).

Це вказує на необхідність виконання комплексного наукового дослідження з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах переробної промисловості.

Стосовно досліджень, присвячених проблемам оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, що вчиняються на підприємствах машинобудівного комплексу та у курортно-рекреаційній сфері, то такі дослідження на сьогодні зовсім не виконувалися, хоча аналіз наукових досліджень з питань криміналістичного забезпечення протидії таким кримінальним правопорушенням, а також з питань їх розслідування здійснювався, що вказує на необхідність виконання таких досліджень за напрямом оперативно-розшукової протидії.

Висновки. З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що на сьогодні є потреба виконання комплексних наукових досліджень з проблем оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у пріоритетних галузях економіки.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 23.02.2021).
2. Організаційно-економічний механізм протидії злочинам в економічній сфері : монографія; за ред. О. В. Черевка, І. П. Мігус, Л. В. Гнилицької. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2016. 466 с.
3. Про затвердження Нормативів вартості створення одного робочого місця у різних галузях економіки : наказ Державного комітету України з будівництва та архітектури від 19.07.2002 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-02#Text>
4. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 843-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-r#n7>.
5. Савенко С. А. Оперативно-розшукове забезпечення судового провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2014. 219 с.

Надійшла до редакції 09.03.2021

References

1. Hospodars'kyj kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukr.].
2. Organizacijno-ekonomichnyj mexanizm proty`diy zlochy`nam v ekonomichnij sferi [Organizational and economic mechanism for combating crimes in economics] : monograf. ; za red. Cherevka O. V., Migus. I. P., Hnyly`cz`koyi L. V. Cherkasy` : vy`davec` Chabanenko Yu. A. Cherkasy` , 2016. 466 s. [in Ukr.].
3. Pro zatverdzhennya Normaty`viv vartosti stvorennya odnogo robochogo miscya u rizny`x galuzyax ekonomiky [About the statement of Standards of cost of creation of one workplace in various branches of economy] :` : nakaz Derzhavnogo komitetu Ukrainy` z budivny`cztva ta arxitektury` vid 19.07.2002 № 13. [in Ukr.].
4. Pro zatverdzhennya pereliku priory`tetny`x galuzej ekonomiky` [About the statement of the list of priority branches of economy] : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 14 serpnya 2013 r. № 843-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-r#n7>. [in Ukr.].
5. Savenko, S.A. (2014) Operaty`vno-rozshukove zabezpechennya sudovogo provadzhennya [Operational and investigative support of court proceedings] : dy`s. ... kand. yury`d. nauk : 12.00.09 / KhNUVS. Kharkiv. 219 s. [in Ukr.].

SUMMARY

Valeriy V. Darahan, Serhiy M. Balaban. Analysis of the state of scientific support of operational and research resistance to criminal offenses committed in the fields of economy. The article analyzes the scientific achievements of scientists on the study of certain problems of operational and investigative counteraction to criminal offenses committed in priority sectors of the economy, in particular: agro-industrial complex; housing and communal complex; machine-building complex; transport infrastructure; resort and recreational sphere and tourism; processing industry.

The purpose of the article is to analyze the current state of scientific development of problems of operational and investigative counteraction to criminal offenses committed in priority sectors of the economy.

The analysis of scientific achievements of scientists at the level of doctoral dissertations testifies to a significant contribution to the formation of areas of operational and investigative counteraction to criminal offenses committed in certain sectors and areas of the economy. However, these studies solve some problems that arise only in some areas of the economy and only partially solve the problems that currently arise in the process of operational and investigative response to criminal offenses committed in priority sectors of the economy.

It is established that as of today, no normative legal act defines an exhaustive list of sectors of the economy, which in itself negatively affects the state of organization of counteraction to criminal offenses committed in the sectors of the economy by criminal police units.

It is established that to date, research on the problems of operational and investigative counteraction to criminal offenses in the field of economics, committed at the enterprises of the machine-building complex and in the resort and recreational sphere, has not been conducted at all. Research on certain problems of operational and investigative counteraction to criminal offenses committed in other priority sectors of the economy was conducted mainly before the reform of law enforcement agencies.

Keywords: *scientific support, operative-search activity, counteraction, criminal offense, branch of economy.*